

CZU: 373.21:316.77:37.015.3

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4888840>

DIMENSIUNEA METODOLOGICĂ DE DEZVOLTARE A COMPETENȚEI DE COMUNICARE LA PREȘCOLARI

Lilia LUCHIANENCO

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Dezvoltarea competenței de comunicare la preșcolari vizează un set de metode psihopedagogice utilizate în cadrul evaluării și dezvoltării comunicării la preșcolari.

În funcție de situație, de specific și tendințele științifico-practice privind dezvoltarea competenței de comunicare la preșcolari, psihopedagogul va lua în considerare recomandările curriculumului ce ține de activitățile centrate pe copil. Dezvoltarea competenței de comunicare la preșcolari are un rol primordial, deoarece la vârsta preșcolară sistemul nervos se caracterizează printr-o plasticitate, care permite o acomodare rapidă la situații noi.

Cuvinte-cheie: dislalie polifonematică, competențe de comunicare, diagnosticare complexă, dezvoltare.

METHODOLOGICAL DIMENSION OF DEVELOPING COMMUNICATION COMPETENCE IN PRESCHOOLERS

The development of communication skills in preschoolers aims at a set of psycho-pedagogical methods used in the evaluation and development of communication in preschoolers. Depending on the situation, the specifics and the scientific-practical tendencies regarding the development of the communication competence in preschoolers, the psychopedagogue will take into account the recommendations of the curriculum related to the child-centred activities. The development of communication skills in preschoolers has a key role, because at preschool age, the nervous system is characterised by plasticity, which allows for a quick adaptation to new situations.

Keywords: polyphonemic dyslalia, communication skills, complex diagnosis, development.

Introducere

Din cele mai vechi timpuri oamenii cu renume au fost preocupați de dezvoltarea competenței de comunicare. În societatea contemporană, comunicarea a devenit o temă de dezbatere centrală. Actualmente, grație dezvoltării tehnologiilor informaționale și evoluției vieții sociale, economice și culturale, dezvoltarea multi-laterală a personalității copilului este imposibilă fără o educație corespunzătoare a unei comunicări corecte și coerente. Este eronată părerea că competența de comunicare va evolua de la sine, pe măsură ce copilul va crește.

În anul 1956, M.Sovac descrie știința despre fiziologia și patologia procesului de înțelegere și comunicare, despre prevenirea și tratamentul pedagogico-corectiv al defectelor comunicaționale.

În anul 1976, cercetătorul C.Păunescu menționa: „Toate fenomenele, indiferent în ce sector sau pe ce fațetă a actului de comunicare s-ar produce și care împiedică perfecta transmitere, recepție și înțelegere interumană, constituie o preocupare reeducativă complexă” [1].

Scopul adulților în acest proces este de a vedea copilul puternic. Atunci activitățile pot deveni acea minune, prin care se naște copilul puternic, independent, isteț, ingenios, unic etc. La început copilul nu are cunoștințe, dar, prin instinctul de căutare, inițiază cunoașterea lumii chiar din primul contact cu ea. În calitate de nou apărut, el stăpânește instinctul firesc pentru tot ce este minunat, neobișnuit, folosind percepțiile senzoriale. În așa mod copilul cercetează, explorează, experimentează, adresează o mulțime de întrebări și caută răspuns la ele. De aceea, este foarte importantă participarea copilului în procesul de învățare încă din fragedă copilărie.

Cadrul teoretic și conceptual

Pentru a avea succese palpabile e necesar să luăm în considerare următoarele teorii:

- ✓ dezvoltarea activității comunicative (М.И. Лисина [2], А.Г. Арушанова [3], Е.Боșcaiu [4]);
- ✓ competențe de comunicare în timpul dialogului (М.М. Бахтин [5]);
- ✓ teoria fundamentală despre cele două zone de dezvoltare: cea a dezvoltării actuale și cea a dezvoltării proxime, luând în considerare defectul primar și defectul secundar al dificultății. (Л.С. Выготский [6]);

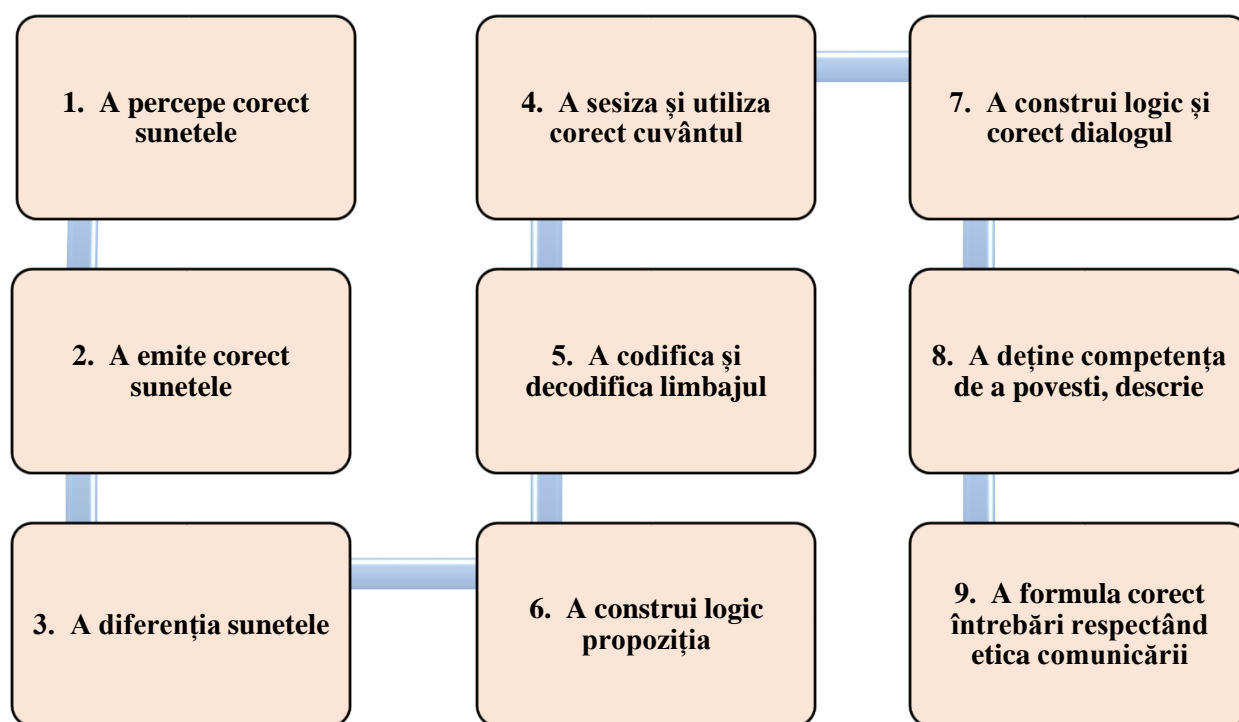
- ✓ legătura activităților comunicative cu activitățile fizice ale individului (П.Я. Гальперин [7], М.Г. Борисенко [8]);
- ✓ dezvoltarea cognitivă, dezvoltarea psihică, relația reciprocă dintre gândire și limbaj, dezvoltarea competenței comunicative (С.Л. Рубенштейн [9], J.Piaget [10]);
- ✓ teoria despre dezvoltarea psihosocială (A.Cucer [11], R.Jelescuc [12]);
- ✓ tezele fundamentale privind inteligențele multiple înăscute (H.Gardner [13]);

Competența de comunicare pune în prim-plan verbalizarea ideii, care începe cu intenția de a-și reflecta gândul. Gândurile reflectate în cuvinte reprezintă, de fapt, lexicul audiat și perceput. Cuvintele pronunțate, la rândul lor, formează, pe de o parte, structura morfologică a acestuia, iar, pe de altă parte, structura fonematică. Totodată, fiecare vorbitor audiază propria pronunție, deci el devine auditor, percepend și corectând erorile.

Dezvoltarea *competenței de comunicare* trebuie să fie susținută de competențele generale și specifice, de optimizarea metodologiei didactice ce ar ajuta preșcolarul să posede o comunicare dezvoltată, rafinată.

Pentru a aprecia nivelul de dezvoltare a competenței de comunicare la copiii de 5 – 7 ani, e necesar să structurăm componentele competenței de comunicare. Ansamblul concret al componentelor competenței de comunicare se structurează conform vârstei cronologice pentru a evidenția vârsta psihologică a fiecărui copil.

Mai jos redăm componentele competenței de comunicare ce necesită exersare, pentru a dezvolta competența de comunicare la preșcolari.

Fig.1. Componentele competenței de comunicare la preșcolari.

Evidențiind componentele competenței de comunicare la preșcolari, obținem instrumentele de bază ale evaluării nivelului de dezvoltare a competenței de comunicare (CC). Diagnosticând nivelul dezvoltării CC, alcătuim un plan bine structurat, centrat pe copil.

Definiția competenței de comunicare la preșcolari

Competența de comunicare a preșcolarului este ansamblul de capacități pentru: a percepe, a emite și diferenția corect sunetele; a codifica și decodifica mesajul; a sesiza și a utiliza corect cuvântul; a construi logic și corect enunțurile în timpul dialogului, descrierii, povestirii; a forma corect întrebări respectând etica comunicării.

Actualul curriculum oferă pedagogilor o libertate în alegerea materialului și, ca urmare, o posibilitate vastă de proiectare și determinare a obiectivelor. Realizarea obiectivelor generale s-a realizat la începutul experimentului formativ. Forma de activitate la această etapă a fost frontală. A fost binevenită această formă,

deoarece copiii nu aveau experiență, cunoștințe, capacități și atitudini formate. Pe parcursul experimentului reveneam periodic la această formă de activitate, atunci când tema nouă era dificilă și necesita explicații detaliate cu principii generale, tehnici simple, chiar dacă apoi, după necesitate, interveneam individual sau în grup mic. La fel, această formă a fost utilizată în timpul dezvoltării auzului fonematic, în cadrul abordării temelor privind dezvoltarea comportamentului psihosocial, care trebuia valorificat și oferea posibilitatea utilizării unui spectru vast de exerciții comune care îi atrăgea pe copii.

Cadrul metodologic de dezvoltare a competenței de comunicare

Pentru a atinge o finalitate programată, stipulată în planificarea de lungă durată a activităților de dezvoltare a competenței de comunicare, vor fi luate în considerare:

- 1) *obiectivele generale* – dezvoltarea competenței de comunicare cu un limbaj corect, fluent, expresiv, realizat prin: dezvoltarea mobilității aparatului fono-articulator, educarea respirului și a echilibrului dintre expir și inspir, dezvoltarea auzului fonematic, consolidarea deprinderilor de pronunție, dezvoltarea capacității de formulare corectă a propozițiilor, dezvoltarea atenției vizuale și auditive, dezvoltarea memoriei și a gândirii;
- 2) *obiectivele de referință* – pronunția corectă a sunetelor prin sesizarea și folosirea lor corectă în comunicările curente, formularea corectă a propozițiilor, sesizarea erorilor proprii și ale colegilor;
- 3) *obiectivele operaționale* – imitare, demonstrare, explicație, jocul didactic.

Receptarea și achiziționarea de către copii a modelelor de comportament verbal sunt inevitabile și necesită crearea unor situații de comunicare în procesul activității obiectuale practice de joc special organizate, precum și în cadrul comunicării nereglementate în timpul diferitor activități cotidiene. O atenție deosebită necesită structurarea etapelor adecvate vârstei și abilității copilului.

Mai jos descriem etapele de dezvoltare a competenței de comunicare care pot fi utilizate și exersate pentru o finalitate cu succes.

Fig.2. Etapele de dezvoltare a competenței de comunicare.

Cifrele menționate în Figura 2 reprezintă etapele de dezvoltare a competenței de comunicare, fiecare cifră din figură corespunde cifrei din Tabel. Dezvoltarea competenței de comunicare necesită respectarea etapelor de dezvoltare a competenței de comunicare individuale ale învățării și dezvoltării fiecărui copil.

Studiul de față a dedus etapele de dezvoltare a competenței de comunicare enumerate în tabel, care necesită o evaluare circulară și periodică recomandată de Standardele de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani.

Tabel

Descrierea etapelor de dezvoltare a competenței de comunicare

Nr.	Etape	Nr.	Etape
1.	Atitudinea copilului față de propria comunicare	11.	Comunicarea independentă
2.	Dezvoltarea psihosocială	12.	Expresivitatea în timpul comunicării
3.	Mobilitatea organelor fonoarticulatorii	13.	Ritmul și fluența în timpul comunicării
4.	Articularea fonemelor	14.	Respirația
5.	Auzul fonematic	15.	Motricitatea grosieră
6.	Exersarea comunicării reflectate	16.	Motricitatea fină
7.	Dezvoltarea vocabularului	17.	Orientarea spațio-temporală
8.	Aspectul morfologic	18.	Atenția voluntară
9.	Aspectul semantic	19.	Memoria logică și motrică
10.	Aspectul gramatical		

Etapele dezvoltării competenței de comunicare descrise în tabel se regăsesc în temele recomandate în documentele naționale (Curriculum pentru educație timpurie și Standarde de învățare și dezvoltare), care familiarizează copiii cu: autocunoașterea; sunetele – „tunetul, ploaia etc.”; profesiile; igiena personală; culorile și lumina – „Curcubeul”; fenomenele naturale; anotimpurile; legumele, fructele; insectele, păsările; animalele; îmbrăcămintea; transportul; poveștile etc.

Având la dispoziție Curriculumul pentru educație timpurie și Standardele de învățare și dezvoltare trebuie să ținem cont de legile de dezvoltare a competenței de comunicare, care sunt:

- Până la vârsta de 3 ani – 3 ani și 6 luni sunt tulburări fiziologice, ca urmare a nematurizării aparatului fonoarticulator sau a sistemelor implicate în vorbire (tulburări dismaturative sau patologice);
- Tulburare de limbaj și comunicare putem numi orice abatere, în formă și conținut, de la vorbirea standard;
- Orice tulburare de limbaj și comunicare are tendința de a se agrava și consolida ca deprindere negativă;
- Tulburările de limbaj și comunicare nu se transmit ereditar, dar unele structuri anatomice facilitează producerea acestora și se pot regăsi la urmași;
- Tulburările de limbaj și comunicare nu presupun un defect de intelect sau senzorial;
- Toate tulburările de limbaj și comunicare pot fi corectabile;
- Terapia dificultăților de limbaj și comunicare se bazează pe o metodologie specifică și se realizează în relație cu dezvoltarea și stimularea întregii activități psihice și cu armonizarea comportamentului la condițiile mediului înconjurător.

Nu va fi de prisos să subliniem importanța dezvoltării cognitive la preșcolari. Competența de comunicare constituie un aspect al dezvoltării cognitive. Este demonstrată importanța dezvoltării cognitive la vârsta timpurie, deoarece:

- Celulele creierului se formează în decursul primilor ani de viață;
- La vârsta de 6 ani majoritatea acestor structuri neuronale sunt formate;
- Stimularea copilului dezvoltă, structurează și organizează căile neuronale în creier pe parcursul perioadei de formare;
- Oferirea oportunităților pentru experiențe complexe senzoriale și motorii adecvate care influențează favorabil dezvoltarea diferitor competențe;
- Dezvoltarea competențelor exersează gândirea critică, comunicarea afectivă, empatia, autoaprecierea și abilitățile de: luare a deciziilor, rezolvare a problemelor.

Pentru a ne bucura de finalitatea realizării unei planificări, indispensabil vom ține cont de evoluția comunicării.

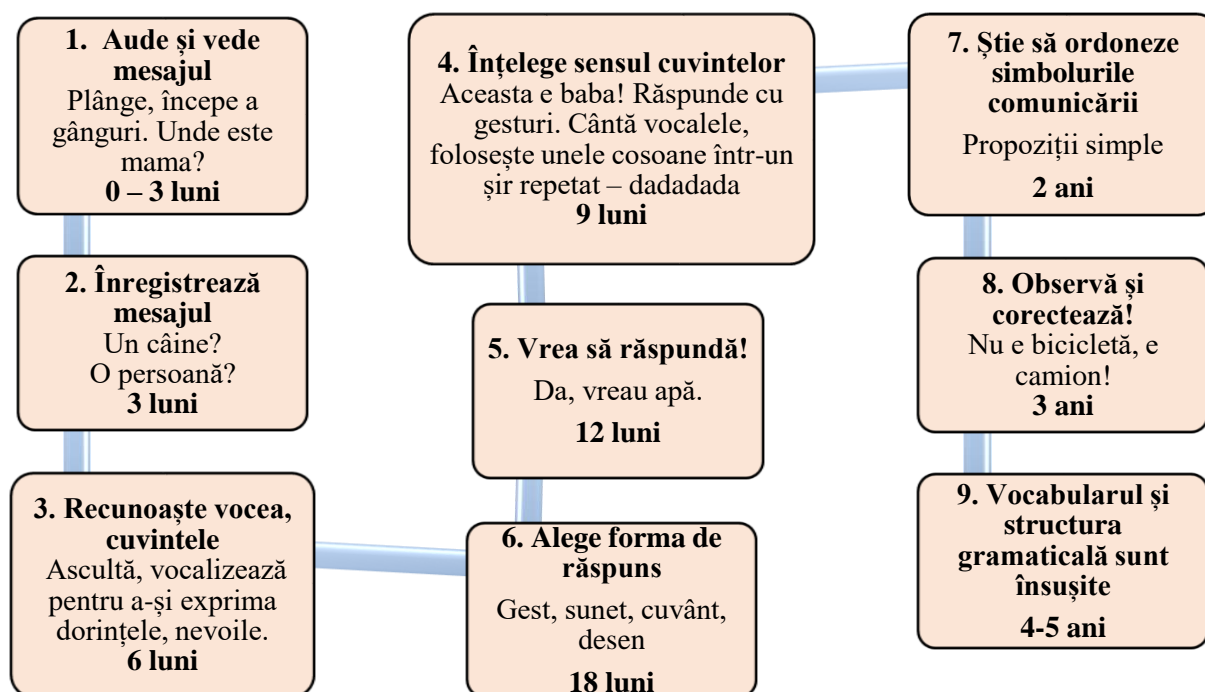

Fig.3. Evoluția comunicării în funcție de vârsta copilului.

Activitatea didactică din învățământul preșcolar este complexă și necesită o adaptare specifică vârstei. Ea devine strict necesară în condițiile în care diferențele de pregătire sunt foarte mari: unii au frecventat grădinița, alții nu; unii provin din medii familiale cu o cultură vastă, alții din medii culturale modeste sau chiar precare. De asemenea, nivelul de pregătire al unor copii poate fi mai scăzut decât cel prevăzut din cauza unei activități nesatisfăcătoare în anul precedent [14].

Luând în considerare evoluția comunicării, putem aprecia nivelul de dezvoltare neuropsihologică a preșcolarului. Pentru elaborarea unui plan de dezvoltare a competenței de comunicare e necesar:

- ✓ să identificăm nivelul de pregătire a copilului pentru dezvoltarea competenței de comunicare;
- ✓ să stabilim volumul și calitatea cunoștințelor, abilităților și atitudinii față de comunicare;
- ✓ să evidențiem lacunele existente;
- ✓ să alegem strategia didactică, metodele psihopedagogice pentru fiecare copil.

Depistarea și terapia precoce a dificultăților în comunicare vor oferi copilului: dezvoltarea individuală a personalității copilului; confortul comunicabilității; alegerea liberă a activității, a jocului, a relațiilor sociale; gândirea independentă în acțiune și creativitate; libertatea opțiunii în exprimarea propriei opinii; încrederea în forțele proprii; respectul de sine și autoapreciere adecvată; relații sociale bazate pe: colaborare, cooperare, încredere, prietenie, empatie, toleranță și responsabilitate.

Rolul esențial al activităților de dezvoltare a competenței de comunicare este de a contribui la asimilarea activităților multidisciplinare din învățământul primar. Copiii sunt participanți activi ai învățării, ei învață prin implicarea activă, angajare, explorare și exploatare a simțurilor. Dezvoltându-se individual în maniera în care cresc, se dezvoltă și își formează competențe.

Domeniul de dezvoltare a limbajului și comunicării se referă la procesele prin care copiii dobândesc capacitatea de a gândi, de a asimila și a utiliza informația pe care o receptează.

Iar pentru a constata nivelul de dezvoltare psihologică în concordanță cu vârsta cronologică recomandăm aplicarea diagnosticării neuropsihologice propusă de mai mulți specialiști din domeniu: A.Luria, M.Lisina, A.Arushanova.

Un rol esențial în elaborarea și validarea probelor de evaluare a avut lucrarea „Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale”, elaborată de D.V. Popovici [15]. La elaborarea acesteia cercetătorul a luat ca

bază: „Testul TOLD”; „Testul BOEHM”; „Testul BLT-2”; „Testul TACL-R”; „Testul Scala de Comportament Adaptativ AAMD”; „Probele propuse de Alice Descoedress”.

Analiza epistemologică a evaluării proceselor psihice ale preșcolarilor ne-a dictat necesitatea sistematizării și adaptării structurii diagnosticării neuropsihologice, care a contribuit la eficientizarea procesului de diagnosticare psihopedagogică a competenței de comunicare.

În Figura 4 redăm exhaustiv metoda adaptată în baza mai multor recomandări descrise mai sus pentru diagnosticarea neuropsihologică a preșcolarilor. Figura redă etapele de evaluare, pentru a direcționa activitatea de îndeplinire a sarcinii date. Acest fapt ne oferă posibilitatea să delimităm dificultățile de învățare și problemele comportamentale, care sunt consecințele dezvoltării individuale a funcțiilor psihice ale copilului, de defectele care sunt provocate de neglijența pedagogică sau de caracteristicile patologice ale personalității copilului.

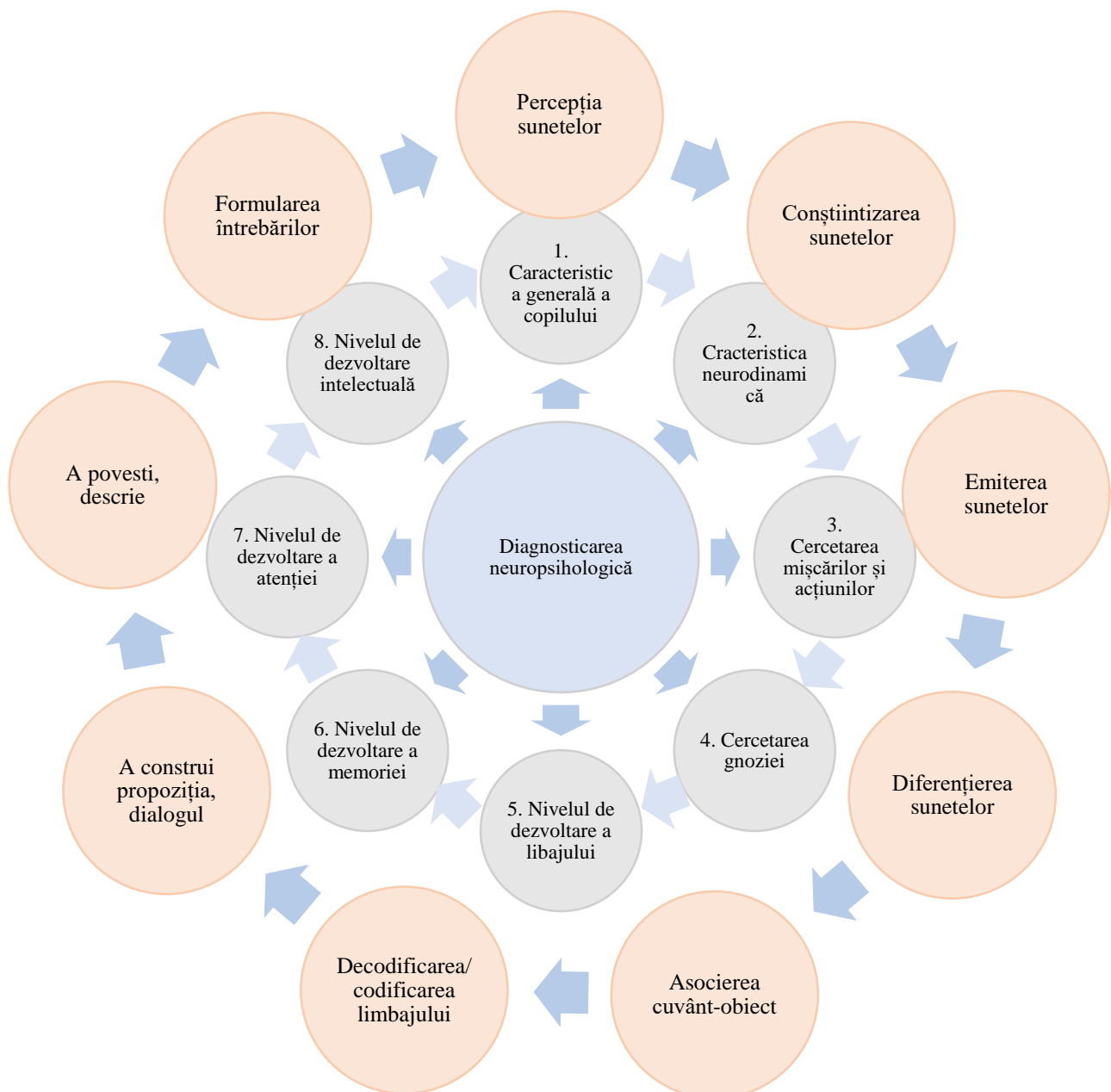

Fig.4. Etapele circulare ale diagnosticării neuropsihologice.

Concluzii

Așadar, dezvoltarea competenței de comunicare în cadrul instituției de educație timpurie are un grad înalt de complexitate, se definește circular și se formează pe întreaga perioadă a preșcolarității, având la bază teoriile instruirii.

Deci, dimensiunea metodologică de dezvoltare a competenței de comunicare la preșcolari cuprinde etapele și evoluția dezvoltării competenței de comunicare.

Referințe:

1. PĂUNESCU, C. *Tulburările de limbaj la copil*. București: Editura Medicală, 1984. 223 p.
2. ЛИСИНА, М.И. *Проблема онтогенеза общения*. Москва: Просвещение, 1986.
3. АРУШАНОВА, А.Г. *Речь и речевое общения детей 3-7 лет*. Москва: Мозаика, 1999. 896 с.
4. BOȘCAIU, E. *Prevenirea și corectarea tulburărilor de vorbire în grădinițe de copii*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1973.
5. БАХТИН, М.М. *Проблема речевых жанров*. Москва: Русские словари, 1996, с.159-206. [Accesat: 12.04.2021] Disponibil: <http://studiamsu.eu/informatii-pentru-autori/instructiuni-de-tehnoredactare/>
6. ВЫГОТСКИЙ, Л.С. *Мышление и речь. Психологические исследования*. Москва: Национальное образование, 2019. 368 с.
7. ГАЛЬПЕРИН, П.Я. *Введение в психологию. Развитие исследований по формированию умственных действий*. Москва, 1999, с.162-216.
8. БОРИСЕНКО, М.Г. ДАТЕШИДЗЕ, Т.А., ЛУКИНА, Н.А. *Ползаем. Ходим. Бегаем. Прыгаем*. Санкт-Петербург: Паритет, 2005. 158 с.
9. РУБЕИШТЕЙН, С. *Основы общей психологии*. Санкт-Петербург: Питер, 2002. 20 с.
10. ПИАЖЕ, Ж. *Речь и мышление ребёнка*. Москва: АСТ, 2020. 352 с.
11. CUCER, A. *Psihocorecția tulburărilor de limbaj prin acțiuni de terapie complexă*. Chișinău, 2010. 110 p.
12. JELESCU, P., JELESCU, R., PONOMARI, D. *Dezvoltarea vorbirii*. Chișinău, 2008.
13. GARDNER, H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. N-Y: Basic Books, 1993. 73 p.
14. CUTASEVICI A., CRUDU V. (coord.) *Standarde de învățare și dezvoltare a copilului de la naștere până la 7 ani*. MECC, Chișinău, 2019.
15. ПОПОВИЦИ, D.V. *Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale*. București: SEMNE, 1994. 303 p.

Date despre autor:

Lilia LUCHIANENCO, doctorandă, Școala doctorală Științe ale Educației, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; psihopedagog, logoped, grad didactic I.

E-mail: liosialuch@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0278-8906

Prezentat la 06.05.2021